

Słoniowa, Anna

Sesja naukowa "Społeczeństwo siedleckie w walce o wyzwolenie narodowe i społeczne"

Rocznik Mazowiecki 7, 363-367

1979

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

społeczno-gospodarczą oraz nakreślił najbliższe zadania rozwojowe. Rolniczy charakter województwa znajduje swój wyraz w tym, że ponad trzy czwarte mieszkańców tego regionu utrzymuje się z pracy na roli, zamieszkując ponad 2 tys. wsi, a w ramach gospodarstw indywidualnych uprawia się 97% ziemi. Dodać trzeba, że gospodarstwo drobne, pięciohektarowe, jest w województwie gospodarstwem przeciętnym. W tej sytuacji perspektywicznie program rozwoju rolnictwa zakłada maksymalne utowarowienie gospodarstw, zwiększenie udziału sektora społecznego do około 15% w strukturze własności ziemi, specjalizację w hodowli i produkcji zbóż, przy jednoczesnym ich zwiększeniu o około 8% rocznie. Aktualne osiągnięcia w produkcji rolnej — drugie miejsce w kraju przy jednym z ostatnich (36-ym) pod względem wyposażenia w maszyny — są w większości dziełem rąk starych rolników (corocznie 3% młodych odchodzi ze wsi). Źródeł tych sukcesów należy szukać w tradycjach tej ziemi oraz w zaufaniu rolników do partii i ZSL, trwałości państwowej polityki rolnej. Przemysł województwa, słaby i nieliczny przed 1970 r., dziś zatrudnia blisko 100 tys. pracowników, chlubiąc się dużymi i bardzo nowoczesnymi zakładami. Tak dynamiczny rozwój gospodarki siedleckiej nie byłby wszak możliwy bez korzystania z warszawskiej nauki i kultury.

Referat plenarny „Warunki i znaczenie odbudowy niepodległości Polski” wygłosił prof. dr Józef R. Szaflik. Na wstępie nakreślił obraz rodzenia się i rozwoju oraz bazy społecznej ruchu niepodległościowego. Na uwagę zasługuje podjęcie problemu uczestnictwa chłopów i roli ruchu ludowego w procesach realizacji dążeń wyzwoleńczych społeczeństwa polskiego pod zaborami. Poza przedstawieniem sytuacji międzynarodowej i roli Rewolucji Październikowej interesujące

było ukazanie złożonej sprawy postaw społeczeństwa, jego orientacji politycznych, a także przyczyn ukształtowania się II Rzeczypospolitej jako państwa demokratycznego. Na zakończenie referent wyraził przekonanie, że powstanie ludowego państwa w 1944 r. dokonało się w dużej mierze dzięki możliwości rozwoju i okrzepnięcia sił lewicy w niepodległej Polsce okresu międzywojennego.

Następnie w referacie „Rola archiwów regionalnych w badaniach naukowych” (dodajmy — odbiegającym nieco od głównego nurtu tematycznego sesji) doc. dr Mieczysław Motas przedstawił zebranych dzieje organizacji archiwów państwowych poczynając od 1918 r., znaczenie faktu przekształcenia ich w placówki naukowe w 1976 r., aktualne zadania i zasoby centralnych i regionalnych archiwów państwowych.

Mgr J. Patoleta wygłosił referat „Stosunki społeczno-gospodarcze wsi siedleckiej na przełomie XIX i XX w.” W oparciu o bogaty materiał faktograficzny, zaczerpnięty z mało wykorzystywanych dotychczas archiwaliów regionalnych, przedstawiony został obraz wsi siedleckiej poczynając od epoki powłaszczeniowej do I wojny światowej, obejmujący elementy demografii, kwestie zasobów ziem uprawnych, wykorzystania bogactw naturalnych, struktury gospodarstw i własności ziemi, sytuacji ekonomicznej i warunków życia chłopów na tle wyrywkowo wprawdzie, ale wystarczająco zarysowanych stosunków gospodarczych i społecznych guberni, nie wyłączając problematyki komunikacji i oświaty.

Przebieg, a także szerokie tło wydarzeń lat 1905—1907 przedstawiła Urszula Głowacka-Maksymiuk w obszernym referacie „Rewolucja 1905—1907 w Siedleckiem”. Autorka scharakteryzowała układ sił politycznych i społecznych na terenie Siedlecczyzny w latach poprzedzających wybuch re-

wolucji, a następnie omówiła przebieg wypadków i walk aż do stopniowego wygasania rewolucji. Na podkreślenie zasługuje wydobyte cechy specyficznych rewolucji 1905—1907 na ziemi siedleckiej, ukazanie siły i szerokiego ruchu nie tylko w głównym, najprężniejszym ośrodku — Siedlcach, ale i w małych miasteczkach, osadach i wsiach. Ważne też wydaje się zwrócenie uwagi na efekty walki robotników i chłopów Siedlecczyzny.

Procesy kształtujące wewnętrzne podstawy niepodległości stały się przedmiotem zainteresowania kolejnego referatu „Społeczeństwo siedleckie w przeddzień i w czasie I wojny światowej”, wygłoszonego przez mgra Tadeusza K r a w c z a k a. Zdaniem jego właśnie rewolucja 1905—1907 (a i szczególnie ostra na tym terenie kwestia unitów miała duże znaczenie) uwarunkowała szeroki udział społeczeństwa Siedlecczyzny w walce o niepodległość w okresie wojny. Wiele miejsca poświęcił autor problematyce oświaty jako elementowi kluczowemu w procesie budzenia świadomości narodowej, aktywizacji politycznej i społecznej wsi, a także rozkwitowi życia kulturalnego na tym terenie, sprzyjającego krzewieniu idei wyzwolenia narodowego i społecznego. Interesująco ujęta została w referacie kwestia wpływu wydarzeń wojennych na postawy miejscowej ludności, działania politycznych, taktykę partii, a wreszcie powstanie i działalność POW oraz odwetowy terror niemieckiego okupanta.

Dr Zbigniew Kaleniecki w referacie „Działalność KPP w Okręgu Siedleckim w latach 1918—1939” wskazał na rolę tradycji rewolucyjnych PPS-Lewicy i SDKPiL jako źródła idei KPP, przedstawił zarys rozwoju kadrowego partii, jej społecznego oddziaływania, struktury i działalności, ukazał przyczyny i skutki rozbitcia organizacji w 1922 r. oraz odbudowę w

latach następnych. Szczególnie istotne wydaje się wydobyte specyfiki pracy partii na tym trudnym, bo słabo zurbanizowanym terenie, gdzie mimo braku silnych skupisk klasy robotniczej aktywny partyjny potrafił nawiązać kontakty i wypracować formy współdziałania ze związkami zawodowymi i ruchem ludowym, dotrzeć do chłopów i pociągnąć do udziału w strajkach i akcjach antypodatkowych. Na koniec referent omówił załamanie się działalności KPP w wyniku represji policyjnych w latach 1931—1933, podejmowanie prób utworzenia frontu ludowego na Podlasiu, wspominał o reakcji członków na decyzję rozwiązania partii i opisał późniejsze formy aktywności miejscowych komunistów.

Ostatni referat w pierwszym dniu sesji wygłosił mgr Jan Sałkowski „Ruch ludowy w Siedleckiem w latach 1918—1939”. W oparciu o obfity materiał faktograficzny przedstawił autor obraz aktywności ludowców, podkreślając patriotyzm i obywatelską dojrzałość działaczy i członków stronnictw, a szczególnie PSL „Wyzwolenie”. Wyczerpująco omówione zostały problemy postaw i roli, jaką odegrali ludowcy w momentach wielkich wydarzeń politycznych odrodzonej Polski, rozgrywających się na terenie Siedlecczyzny i Podlasia — tworzenia Rad Delegatów Robotniczych, wyborów do Sejmu Ustawodawczego, zamachu majowego i późniejszych prób łamania zasad demokracji. Warto podkreślić jest ukazanie w referacie skomplikowanej kwestii wpływów Kościoła i kleru i ich stosunku do ruchu ludowego.

Obrazy drugiego dnia sesji otworzył referatem „Siedleckie w okresie okupacji hitlerowskiej” mgra Henryka Piśkonowicza, omawiającym szeroko wczesniowe dzieje Podlasia, organizację okupacyjnego aparatu administracyjnego, system eksploatacji ekonomicznej, ucisk i terror okupanta wobec miejscowej ludności. Nie został po-

